

ÖZET

Sınırlar ve sınır-mekânlar devletlerin kullandıkları birer politika aracı olarak ele alındıklarında ortaya çıkardıkları sonuç gerek jeopolitik gerekse sosyopolitik alanda derin etkili olmaktadır. Kimi zaman uzlaşma, kimi zaman da çatışma mekânlarına dönüşen/dönüştürülen sınırlar bir yandan yerin tanımını ve aidiyetini değiştirirken ve yeniden tanımlarken, bir yandan da bu sınırları ya da sınır-mekânları deneyimleyen insan/beden üzerinde kimlik değiştirme operasyonu yaparlar ve bunun sonucunda yeni kavramlar, tartışmalar ve tanımlar üretirler. Bu operasyonları ve üretimleri ise salt kendi varlığı üzerinden yapmayıp, mimarlığı da aracı kılarak yaparlar.

BUF/FREEZONE: ÖZGÜRLEŞTİRİCİ VE AYRIŞTIRICI OLARAK SINIR-MEKÂN

Kontrast, dilimizde karşıtlık olarak anlamını bulsa da, kelime aslında bize derine inildiğinde karşıtlıktan daha fazlasını vaat eder. Bir şeyleri daha net ayırabilme/görebilme imkanı sağlarken aynı zamanda da, iki zıt/çelişkili şeyi bir arada bulundurmasıyla mukayeseye ve daha da önemlisi şeylerin kendilerini belirgin bir biçimde okutmasını olanaklı kılar. Kontrast kavramlar ise kendilerini var edebilecekleri nesnelere ararlar.

Uzlaşma ve çatışma kavramları da kontrast ilişkilerini mekan üzerinden ayrı ayrı ya da eş anlamlı olarak tartışmaya açarlar. Sınırlar, uzlaşma ve çatışmanın kendilerini yoğun olarak var ettikleri, tartışmaya açtıkları mekânlar olarak karşımıza çıkarlar. Sınırlar fiziksel olarak bir ayırım oluşturduğu gibi, insanların sosyo-politik konumlarında da ayırıştırma yaparlar. Bazen bu ayırım öyle olur ki, Yugoslavya örneğindeki gibi, bir devletten parçalanmış ülkeler, aynı dili konuşsa da bir çizgiyle belirlenen bölge dışına çıkamazlar ya da çıktıkları zaman kimlikleri değişir.

Sınırlar, yüklendikleri bu ayırıştırma görevini kavramsal olarak tartıştırdursun, pratik hayatta mekân üzerinden tartışmaya açarak dolaylı yoldan mimarlığı kullanırlar. Mimarlık burada bir disiplin olmaktan çıkıp 'politik bir silah'¹ olarak kullanılır. Tafuri de benzer biçimde mimarlığın politik olma görevini üstlendiğinden ve mimarın bu durumdaki pozisyonundan bahseder². Kitabında Savaş sırasında ya da savaş sonrasında izlenen politikada, sınırların –kimi zaman bir tel örgü iken kimi zaman da bir bölge olarak- uzlaştırıcı, çatıştırıcı ya da hem uzlaştırıcı hem çatıştırıcı birer araç olarak kullanımı son yüzyılda sıkça karşılaştığımız bir durumdur. İsrail-Filistin sınırında, İsrail tarafından toprağı gasp ederek ve toprağa aidiyet iddia ederek inşa edilen yerleşmeler mimarlığın nasıl politik bir araç olarak kullanılabileceğini gösterirler. Bu yerleşmelerin – ki işgal demek daha doğru olacaktır- uluslararası hukuka uygun olmadığı halde devam etmesi, mimarlığın politik gücünün bir göstergesidir.

İsrail ve Filistin arasında çatışma –henüz uzlaşma yok- zemini yer, kendini mimarlığa ihtiyaç duyarak ve yerleşmeler üzerinden tanımlarken, Kıbrıs'ta bulunan ara bölge kendi varlığı üzerinden uzlaşma ve çatışma ortamı sağlar. Kıbrıs'ta yaşayan Rum ve Türklerin çatışmaları üzerine ve 1974 Kıbrıs Harekâtı'ndan sonra Birleşmiş Milletler tarafından sınırları belirlenen, BM askerlerinin güvenliğini sağladığı ve koruduğu, Yeşil Hat olarak da bilinen bu bölge fiziksel ve düşünsel olarak bir uzlaşma ortamı sağlar. Duvarlar, tel örgüler ya da kontrollü geçişlerle fiziksel iken, var olmasının çağrıştırdıklarıyla da düşünseldir. Ancak bu uzlaşmayı çok katmanlı bir sınır-bölge ile mümkün kılar. Kontrollü geçişler dışında bölgeye girişlerin yasak olduğu, kontrollü geçişlerde kendine hak tanınanların dışında karşılıklı geçişlerin yasak olduğu, geçişlerdeki ara bölgeye izin belgeleriyle girilebildiği düşünülürken sınırın katmanları açıklanabilir. Peki, böylesi bir uzlaşma mekânı aynı zamanda nasıl bir çatışma mekânı olur? Sınır olmanın çatıştırma ve ayırıştırma gerekliliklerini yerine getirmenin dışında nasıl bir çatışma mekânına dönüşür?

İki tarafın uzlaşma zemini olan ara bölgede bedenimleyken bu durum söz konusu değildir. Ara bölge, çatışma mekanına dönüşme politikasını bedenim üzerinden üretir. Kontrollü geçişler dışında ara bölgeye girmem, girilebilecek yerler olduğu halde, beni bir anda tehlikeli, şüpheli yapar ve bedenim aracılığıyla kimliğimi değiştirir. Öyle ki, beni vurmaya bile yasal kılacak bir eylemdir belirlenen sınırı bir adım geçmem (Resim 1). Ya da belirlenen bir çizgiden öteye kontrol mekanizmasına uğramadan geçmem beni kaçak yapar ve tek bir adım iki kesim arasında diplomatik ve politik bir trafiğe yol açar. Resim 2'de görülen fotoğraf, ara

bölgede, Lokmacı/Ledra kontrol kapısının Rum kesiminin başladığı yerde çekilmiş ve çeken kişiye o noktadan öteye geçmemesi gerektiği söylenmiştir. Böyle bir durumda insanda kural, sınır ihlali yaparak arkasına bakmadan koşma isteği ortaya çıkar. Sınır mekânın/çizgisinin bu denli içinde/üstünde olmak, insanı doğasıyla ve kurallarıyla bir çelişkiye iter ve devamlı o geçme 'deneme'sini telkin eder.

Resim 1:Türk kesiminden ara bölge askeri sınırı

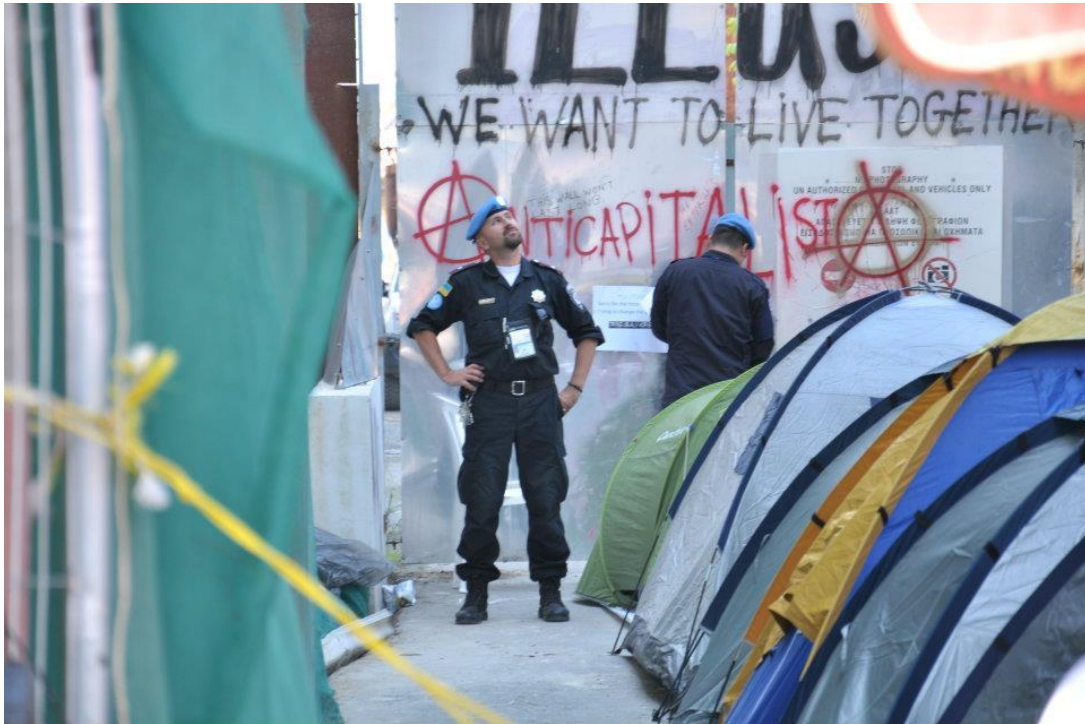
Resim 2:Lokmacı kapısından Rum tarafı

Bir makalelerinde Pohl ve Reyes, sınırların kimlik değiştirme politikasına dikkat çekerler ve hızlı bir biçimde değişen sınırlar ile hayatımıza giren göçmen, tartışmalı bölge, vatansız gibi kavramların üzerinde dururlar³. Bu tür yeni kavramlar bakıldığında, siyaset ve uluslar arası ilişkilerde de yeni tartışmalara gebe bırakılır. İsrail-Mısır arasında kalan bölgedeki göçmenlerin ne Mısır ne de İsrail tarafından kabul edilmemesi⁴ –sınırlar gereği-, göçmenlerin statüsünü değiştirmiş, arada kalmış, bir nevi vatansız olmuşlardır (Resim 3).

Resim 3: Mısır'dan İsrail'e geçmeye çalışan Afrikalı mülteciler

İsrail'in komşularıyla yaşadığı sınır sorunlarının ürettiği yeni kavramlar tartışılarsun, tekrar Kıbrıs ara bölgeye döndüğümüzde, 2011'de Rum ve Türk kesiminden aktivistlerin, bölünmüşlüğe karşı birleşme, tek Kıbrıs olma amacıyla Lokmacı Kapısı'nda başlattıkları "Occupy Bufferzone⁵" (Resim 4) eylemi ve 6 ay sonra Kıbrıs polis kuvvetleriyle dağılması da kimlik değiştirme politikası bakımından önem taşır. Burada önemli olan, polis kuvvetlerinin uyuşturucuyla [anti-drug] ve terörle mücadele [anti-terrorist department] ekiplerin olması ve işgalcilerin –bu işgalin yasal olup olmaması değildir tartışılan- kimliklerinin, anti-terörist ekiplerinin gelmesini gerektirecek kadar değişmesi ve bunu bir mekânın ve mekânın gerektirdiği bir eylemin üretmesidir.

Resim 4: Occupy Bufferzone eylemi sırasında BM askerleri

Sınırların doğası gereği, bu tür kimlik veya sosyopolitik konum değişimlerinin olasılığı ve normal bir durum gibi algılanması, Avrupa Birliği ülkelerinin sınırlarına baktığımızda buna karşıt bir söylem oluşturmaktadır. 1985 yılında imzalanan Schengen anlaşmasıyla –diğer Avrupa ülkelerinin anlaşmaya dahililiyeti halen devam etmekte-, bu anlaşmayı imzalayan ülkeler arası sınırlarda pasaport ve polis kontrolleri artık kalkmıştır. Sınırlar varlıkları dışında bir anlam taşımamaktadırlar ve varlıkları da anlamsızlaşmıştır. Buradan sınırların bir kontrol mekanizmasına ihtiyaç duydukları çıkarımı yapılabilir ki bu da bizi tartışmanın en başına döndürür ve sınırların –dolayısıyla mimarlığın, hatta bazen doğrudan mimarlığın- nasıl politik birer araç olarak kullanılabileceğini sorgular. Burada şöyle bir itiraz yapılabilir ki bu, konuyu bambaşka yerlere kaydırır; AB ülkelerinin kendi aralarında imzaladıkları anlaşma ile sınırların zaten yok sayılması ve farklı ülkelere insanların, ülke kimliklerinin yanında bir üst kimlikte toplanmaları ve o kimlik üzerinden değerlendirilmeleri, bir mekân olarak sınırın içinde tartışılacağı bir mecra bırakmamaktadır. Buradan erk, kimlik, birlik, hegemonya gibi kavramlarla konu toparlanamaz bir biçimde dağılabilir.

Kendini uzlaşma ve çatışma gibi kontrast kavramlar üzerinden anlamsal ve fiziksel olarak inşa eden sınır, kontrol mekanizmalarıyla politikanın birer aracı haline dönüşür –sınırların bu karşı konulamaz kullanılabilirliği salt sınırın varlığıyla onu düşünmemize izin vermez, sınır sürekli bir erkin kullanımındadır- ve barındırdığı anlamları yeniden üretir. Bu yeniden üretilen anlamlar bir yandan mekânı dönüştürürken, bir yandan da mekânda bulunan insana kendisinin kabul etmeyeceği bir kimlik dayatır.

KAYNAKÇA

¹ <http://we-make-money-not-art.com/archives/2013/01/weaponized-architecture.php>

² Tafuri, Manfredo, 1976, **Architecture and Utopia Design Capitalist Development**, The MIT Press, New York, ss.12

³ Pohl, Ethel Barana & Reyes, Cezar, 2013, “Post-Political Attitudes on Immigration, Utopias and The Space Between Us”, **The Funambulist Paper Volume 1**, (ed) Leopold Lambert, Punctumbooks, New York, ss.19

⁴ <http://www.theguardian.com/world/2012/sep/05/eritrean-refugees-at-israeli-egyptian-border>

⁵ <http://www.occupybufferzone.info/>

Yazarın kendisi (fotoğraflayan), *Türk kesiminden ara bölge askeri sınırı (fotoğraf)*, 2013

Yazarın kendisi (fotoğraflayan), *Lokmacı kapısından Rum tarafı (fotoğraf)*, 2013

Mısır'dan İsrail'e geçmeye çalışan Afrikalı mülteciler (fotoğraf), 25 Mart 2014 tarihinde <http://www.theguardian.com/world/2012/sep/05/eritrean-refugees-at-israeli-egyptian-border> sitesinden alındı

Occupy Bufferzone eylemi sırasında BM askerleri (fotoğraf), 25 Mart 2014 tarihinde <http://www.epanenosi.com/wp-content/uploads/2011/11/bufferzone-41.jpg> sitesinden alındı